

# FUNDACE SOUKROMÉHO PRÁVA

## I. *Fundace soukromého práva*

### 1. Koncepční otázky a právní rámec pro fundace

Souhrnné (staro)nové označení „**fundace**“ je v občanském zákoníku nadřazeno všem nadacím, nadačním fondům a dalším typům právnických osob fondového typu. Základním charakteristickým rysem fundací je jejich **majetkový základ a účel**, k jehož dosahování se váže jejich následná činnost. Pojem fundace je užíván též jako párová kategorie ke korporacím. Pojmu „**nadace**“ používá občanský zákoník jen jako označení specifické právní formy (vedle nadačních fondů).

V oblasti fundačního/nadačního práva došlo v souvislosti s rekodifikací soukromého práva k řadě konceptních a obsahových změn. Základním východiskem právního rámce pro fundace soukromého práva je, že **fundační/nadační právo je především právem soukromým**. Vytváří **zakladatelům fundací široký prostor pro uplatňování jejich vůle** při nejen při jejich vytváření, ale taktéž při nastavování základních parametrů pro jejich fungování. To je ostatně přístup obvyklý i v okolních evropských zemích.

Z pohledu **systematiky** byl právní rámec pro fundace soukromého práva (nadace a nadační fondy) začleněn do obecné Části první, Hlavy II – Osoby, Dílu 3 – Právnické osoby, Oddílu 3 – Fundace, v němž pak kromě obecné úpravy společné pro fundace v § 303 a násl. OZ, nacházíme oddělené pododdíly o nadacích (§ 306 a násl.) a nadačních fondech (§ 394 a násl.).

**Nadace a nadační fondy vzniklé do konce roku 2013** se od nabytí účinnosti OZ považují za nadace a nadační fondy vzniklé podle jeho norem (viz § 3049 OZ). Jejich právní režim se tedy řídí novou právní úpravou.

Oproti právní úpravě platné do konce roku 2013 došlo k podstatné změně **systematického uspořádání**. Zatímco dosavadní zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech (dále jen „ZNNF“), reguloval právní režim pro nadaci a nadační fond společně, nová úprava tyto režimy odděluje do samostatných pododdílů a staví souřadně vedle sebe. Dává tak základ **dvěma zvláštním právním formám**, podřazeným pod společnou **obecnou kategorii „Fundace“**. Takto zvolená koncepce však s sebou přináší i celou řadu nových otázek, ohledně použitelnosti právní úpravy jedné z forem pro právní režim druhé z nich (viz níže).

V českém právním prostředí jsou **fundace** chápány většinou ve smyslu *formálně právním*, tj. jako **účelové sdružení majetku nadané právní osobností**. V některých jiných kontinentálně evropských zemích má však pojem fundace (resp. „nadace“) význam mnohem širší, neboť jsou jim označovány i jiné útvary, které mají také majetkový základ a vymezený účel, avšak zákon jim právní osobnost nepřiznává; jde o tzv. *funkcionální pojetí* (srov. např. koncept samostatných a nesamostatných nadací v Německu).

I prvorepubliková československá judikatura rozlišovala obdobně mezi nadacemi „ve vlastním smyslu“, obdařenými právní osobností a nadacemi „v nevlastním smyslu“ (viz R I 313/22, Vážný 1559). Funkčně lze tedy v zásadě zařadit do posledně zmíněné širší kategorie např. také svěřenský fond (§ 1448 a násl.) a s drobnou výhradou i fond přidružený (§ 349).

**Nadace a nadační fondy vzniklé do konce roku 2013** se od nabytí účinnosti OZ považují za nadace a nadační fondy vzniklé podle jeho norem (viz § 3049 OZ). Jejich právní režim se tedy řídí novou právní úpravou.

**Pro nadace a nadační fondy je určující taktéž obecné pravidlo** (obsažené v přechodném ustanovení), společné pro všechny právnické osoby (§ 3041 OZ), a to že ustanovení zakladatelských právních jednání (nadačních listin a statutů nadací vzniklých do 31. 12. 2013), která odporují donucujícím (kogentním) ustanovením OZ, pozbyla závaznosti dnem nabytí jeho účinnosti. Zároveň byly všechny existující nadační subjekty povinny přizpůsobit své základní dokumenty nové právní úpravě a doručit je příslušnému rejstříkovému soudu, pro což stanovuje OZ tříletou lhůtu.

S ohledem na zásadní změny, ke kterým na poli nadačního práva došlo, zákon zároveň **zakladatelům již existujících fundací** umožnil, aby ve **lhůtě 2 let** od nabytí účinnosti občanského zákoníku provedli v zakladatelských právních jednáních též další, nikoli nutné změny. Takto dostali možnost využít tak možnosti, které jim dává občanský zákoník oproti úpravě dosavadní (§ 3049 odst. 2 OZ).

**Ke změnám zakladatelských právních jednání** zakladateli v dvouletém přechodném období se vyjádřil i **Nejvyšší soud**. V rozhodnutí *NS 29 Cdo 3225/2016 (R 54/2019)* při posuzování změny zakladatelského právního jednání Nadačního fondu Richarda Fuxy jeho zakladatelem soud konstatoval, že účelem § 3049 odst. 2 a 3 bylo dát zakladatelům nadací a nadačních fondů vzniklých před 1. lednem 2014 možnost vyrovnat rozdílný (přísnější) standard zákonných omezení, kterými byli tito zakladatelé vázáni (na rozdíl od zakladatelů současných fundací). K limitům možnosti změn v přechodném období viz rozhodnutí *NS 29 Cdo 4921/2015*.

## 2. Krátce k historii fundačního/nadačního práva (po roce 1990)

Fundační/nadační právo prošlo poměrně složitým historickým vývojem. V průběhu uplynulých staletí zažívalo období rozkvětu i stagnace. V novodobé české historii znamenal pro nadace pohromu komunistický převrat a rok 1953, kdy byla nadační právní forma zrušena, stejně jako naprostá většina tehdy existujících nadací. Jedinou nadací, která „přežila“ období komunismu bylo **Nadání Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových (Hlávkova nadace)**, jež dodnes slouží podpoře vzdělanosti národa.

**K návratu právní formy nadace došlo až** v souvislosti se společenskými změnami **v roce 1990**, a to prostřednictvím jediného ustanovení tehdejšího hospodářského zákoníku (§ 389b), čímž bylo nadačním subjektům přiznáno postavení samostatného typu právnické osoby. Tento počín sice umožnil vznik mnohých nových nadačních subjektů, nedostatečnost a kusost úpravy však brzy měla za následek deformaci reálného právního života nadační sféry. Tento

nevyhovující stav měl být s účinností k 1. 1. 1992 sanován zejména ustanoveními § 20b až § 20e a § 477, která do občanského zákoníku z roku 1964 vložila tzv. „velká“ novela č. 509/1991 Sb. OZ (1964) však opět obsahoval pouze stručnou a neúplnou úpravu, přičemž jeho § 20e odst. 2 odkazoval na samostatný zákon o nadacích, který byl přijat až o 6 let později jako **zákon č. 227/1997Sb., o nadacích a nadačních fondech**. Tento zákon **byl zrušen** (novým) občanským zákoníkem s **účinností od 1. 1. 2014**.

ZNNF byl souhrnným právním předpisem, do kterého byly zahrnuty jak **soukromoprávní, tak veřejnoprávní** prvky fundačního/nadačního práva. Při jeho přípravě převládá užší koncepční přístup, který výlučně omezil účel nadací na obecně (resp. veřejně) prospěšný. Zároveň, ve snaze navrátit nadacím jejich ztracený kredit, byly nastaveny přísné mantinely pro nakládání s majetkem i pro vlastní činnost nadačních subjektů, které byly následnými novelami pomalu uvolňovány.

Zvolený přístup byl do jisté míry ovlivněn doktrínou tzv. „*charity-concept*“, která se projevila ke škodě věci celkovým upozaděním role zakladatele a taktéž omezením činnosti nadací na pouhé rozdělování nadačních příspěvků, jakož i nedostatečným odlišením od forem korporálních. Celková koncepce a obsah ZNNF byly ovlivněny i přijetím zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, jenž po vzoru amerických „*public benefit corporations*“ zavedl do českého právního řádu novou právní formu – obecně prospěšnou společnost, zaměřenou na poskytování obecně prospěšných služeb, čímž došlo k narušení jednotného chápání nadací.

**Na počátku 21. století zažívá nadační sektor v celoevropském měřítku svou renesanci.** K jeho rozkvětu přispívají především vlivy mimoprávní – ekonomické či demografické (např. celkové stárnutí evropské populace atd.). I český zákonodárce na tyto společenské změny zareagoval, a to zejména zdůrazněním role zakladatele a částečnou liberalizací nejen dovoleného účelu fundací, ale i jejich celého právního rámce.

### 3. Variabilita fundačních forem

V období první československé republiky, jakož i po rekonstrukci nadační sféry v letech 1990–1995, byla pro účelová sdružení majetku vybavená právní osobností (subjektivitou) využívána jediná právní forma – nadace. Tento stav trval až do přijetí zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, kterým došlo k roztříštění dosud jednotného koncepčního uchopení. Následně přijatý ZNNF z roku 1997 omezil, v důsledku existence této zvláštní právní formy, nadace a nadační fondy na pouhé kumulování a následné distribuování majetku k podpoře obecně prospěšných cílů.

Nový občanský zákoník tuto **roztříštěnost v nadační sféře** nejenže zachovává, ale do jisté míry **prohlubuje**. Jednak proto, že systematicky odděluje právní úpravu *nadací* a *nadačních fondů* do dvou samostatných pododdílů, a zároveň tím, že zavádí novou zvláštní právní formu *ústavu*, čímž se okruh právních forem s majetkovým základem ještě více rozšiřuje. OZ sice zároveň zrušil zákon o obecně prospěšných společnostech, nicméně existující obecně prospěšné společnosti se budou nadále řídit jeho ustanoveními; nové však již vznikat nemohou. Zároveň mají obecně prospěšné společnosti možnost (nikoli povinnost) změnit svou právní formu na nadaci, nadační fond nebo ústav (viz § 3050).

I když je **ústav** (§ 402 až § 418 OZ) systematicky zařazen do samostatného Oddílu 4, nemění to nic na skutečnosti, že z pohledu právně teoretického jde o právnickou osobu, která má majetkový základ, tj. **osobu fundačního typu**. Taktéž prvorepubliková judikatura dovozovala, že „...ústav není než druh nadace“ (viz R I 313/22, Vážný 1559).

Zařazení do samostatného oddílu je dle zákonodárce odůvodněno kombinací „**věcného základu s osobním prvkem**“ a specifickým účelem ústavu, kterým je poskytování služeb. Ani to však **nemění nic na jeho „majetkové“ podstatě**. Zároveň je, i přes odlišné systematické zařazení ústavu v OZ, výslovně odkazováno na „obdobnou“ podpůrnou aplikaci ustanovení o nadacích pro ústavy (§ 418). Termín „obdobně“ je nicméně nutno vykládat v tomto případě spíše restriktivně, resp. tak, aby nebyla narušena svébytnost a samonosnost této právní formy a byl umožněn dostatečný prostor pro uplatňování vůle zakladatele při úpravě jeho vnitřních poměrů. K tomu též viz rozhodnutí NS 29 Cdo 4197/2015, [R 45/2018 civ.] ve věci formy zakladatelského právního jednání ústavu. K ústavům viz *Ronovská, K. in Petrov/Výtisk/Beran Komentář OZ2 Beck, s. 430 - 444*, a taktéž *Ronovská, K. 2017, s. 191 – 195*.

V Evropě není podobná „rozpolcenost“ uvnitř nadačního práva příliš častá. Většina právních řádů si totiž bohatě vystačí s právní formou jedinou – nadací –, která pokrývá všechny entity výše uvedené. Úskalím přístupu, který byl zvolen českým zákonodárcem, je zejména nejasnost kontur jednotlivých právních forem a taktéž nebezpečí vnitřní regulatorní arbitráže.

V praxi tak vedle sebe existují nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti a ústavy, jejichž **využitelnost se v mnohém překrývá**. Pro dosahování určitého účelu může být některá z právních forem vhodnější než jiná. Důležitou roli bude sehrávat i veřejnoprávní režim, zejména dotační či daňový. Stranou úvah jsou zde ponechány další funkčně podobné instituty správy majetku bez právní osobnosti (fond svěřenský, přidružený apod.).

#### **4. Subsidiarita uvnitř nadačního práva?**

Občanský zákoník v Oddíle 3 „Fundace“ obsahuje právní rámec pro **dvě samostatné právní formy** – nadace a nadační fondy. Úprava **nadací** se vyznačuje značnou **propracovaností a detailností**. Právní rámec pro **nadační fondy** je naproti tomu nastaven pouze **stručně**, což ve srovnání s „přeregulovanou“ úpravou nadační působí disproporcionálně. Nabízí se tedy **otázka subsidiární použitelnosti** úpravy nadací pro nadační fondy, nicméně pro takový postup neexistuje opora v zákoně, a zřejmě by se tedy jednalo o neodůvodněný zásah do statusu nadačního fondu. K tomuto výkladu (preferujícímu autonomii v soukromém právu a vůle zakladatele) se přihlásil i Nejvyšší soud (viz 29 Cdo 3225/2016). Konstatoval, že ustanovení upravující nadace nelze použít subsidiárně na nadační fondy.

Právní rámec pro **nadační fond reguluje**, i přes svou stručnost, **základní statusové otázky** a v kombinaci s obecnou úpravou fundací a právnických osob **může samostatně obstát**, neboť je tímto definován základní rámec pro jeho fungování. Pokud se však v aplikační praxi následně ukáže, že určité pravidlo chybí, jistě nic nebrání úvaze o možné použitelnosti jednotlivých ustanovení úpravy nadací **per analogiam** (§ 10 odst. 1 OZ), byť i to bude vždy **věcí ad hoc argumentace**, při posouzení nutnosti, vhodnosti a účelnosti takového postupu. Existují však i odlišné názory, viz shrnutí protichůdných argumentů v *Ronovská, K. Nadační fond po rekodifikaci soukromého práva. Subsidiarita či analogie uvnitř nadačního práva? Právní rozhledy. 2013, č. 13-14, s. 494 a násl.*

Dnes se již nezdá pravděpodobné, že by mohl převládnout názor, že by mělo dojít k doplnění **pravidla o subsidiární použitelnosti do OZ**, neboť by se tím výše nastíněný **problém nevyřešil**. Má totiž souvislost se zmiňovanou vnitřní diferenciací nadační sféry. Vždy totiž bude otázkou výkladu, jak v konkrétním případě rozlišit, kdy při úpravě nadačních fondů zákon „mlčí“ proto, že chce ponechat prostor pro svobodnou vůli zakladatele, od těch situací, kdy lze mít za to, že implicitně předpokládá využitelnost úpravy obecné části právnických osob nebo ustanovení co do obsahu a účelu nejbližších (§ 10 odst. 1 OZ). V každém případě je nutno respektovat základní principy, na kterých je postaven OZ i nadační právo jako takové. Pro celou rekonstrukci soukromého práva je typický zejména **respekt k autonomii vůle vlastníka** při nakládání s vlastním majetkem a ochrana statusu osob.

Samostatnou kategorií tvoří **fundace práva veřejného**. Pro jejich právní režim jsou určující především zákony, podle kterých byly zřízeny, a proto o nich bude pojednáno pouze okrajově. Ve smyslu § 20 odst. 2 OZ jsou ustanovení občanského zákoníku pro jejich právní poměry použitelná, slučuje-li se to s právní povahou těchto osob. Typickými fundacemi veřejného práva jsou státní a veřejné fondy, např. Státní fond kinematografie (v režimu zákona č. 496/2012 Sb., o audiovizí), Státní zemědělský intervenční fond (v režimu zákona č. 256/2000 Sb.) atd. Do této kategorie lze zařadit zřejmě i tzv. „ústavy veřejného práva“, jako např. Českou tiskovou kancelář, Českou televizi, Český rozhlas nebo i příspěvkové organizace (státu, krajů či obcí).

## 5. K rozdílu mezi nadací a nadačním fondem

I když se nadace a nadační fondy v lecčem podobají, jejich právní režimy zároveň vykazují i **řadu odlišností**. **Zakladateli nadačního fondu** je oproti nadaci ponecháno **více prostoru**, jak upraví vnitřní organizační strukturu, výběr okruhu beneficentů, a způsob rozdělování nadačních příspěvků.

Zatímco u nadace se předpokládá trvalost služby jejímu účelu (nikoli nutně trvalost existence); u nadačního fondu takový požadavek stanoven není a záleží jen na zakladateli, jak poměry nastaví. Nadace nicméně musí vytvářet povinně jen **obtížně zcizitelnou nadační jistinu**, která musí být tvořena majetkem, jenž splňuje kritérium **trvalého výnosu**, a její hodnota nesmí klesnout pod zákonem stanovenou hranici 0,5 mil. Kč. Takovou povinnost nadační fond nemá; správa jeho majetku je flexibilnější a může být i zcela spotřebován. U nadačního fondu však nepřichází v úvahu **daňové zvýhodnění** výnosů z nadační jistiny, a to ani v případě, že by se zakladatel nadačního fondu rozhodl, že určitá část majetku nadačního fondu bude nezcizitelná a k naplňování nadačního účelu bude využíváno pouze výnosů z tohoto majetku. Toto daňové privilegium náleží pouze nadaci.

Nadace je, na rozdíl od nadačního fondu, povinna obligatorně vypracovávat výroční zprávu a zakládat ji do sbírky listin rejstříkového soudu; dále se musí podrobit od určité hranice povinnému auditu. Odlišný režim stanovuje zákon nadacím a nadačním fondům i ohledně zrušení a naložení s likvidačním zůstatkem. Při sloučení nadace a nadačního fondu, které přichází v úvahu, pokud je to předvídáno v nadační listině/zakladatelském právním jednání musí být vždy nástupnickou fundací nadace. Nadace může být, na rozdíl od nadačního fondu, správcem přidruženého fondu.

## 6. Základní charakteristika fundací

### 6.1. Postavení zakladatele

Ustavení fundace je projevem tzv. **fundační (nadační) svobody**, kterou je nadán každý (potenciální) zakladatel fundace. Ten rozhoduje, jakým způsobem naloží se svým majetkem: **zda založí** nadaci či nadační fond, nebo si zvolí jinou **formu správy** jím vyčleněného majetku (např. prostřednictvím svěřenského či přidruženého fondu, využije klasického příkazu apod.). Na jeho rozhodnutí též záleží, **jaký majetek vyčlení**, zda tak učiní natrvalo (jednou pro vždy), nebo jen dočasně, ale i **nastavení dalších parametrů** pro entitu, kterou hodlá vytvořit. Ani tato svoboda však není bezbřehá a je omezena nejen kogentními zákonnými ustanoveními, nýbrž také samotným smyslem a účelem právní úpravy. O formálních a obsahových náležitostech zakladatelského právního jednání bude pojednáno v následujících kapitolách.

**Projev vůle zakladatele** při zakládání fundace má zcela **zásadní** a jedinečný **význam**. Od ostatních právních jednání v soukromoprávním styku se odlišuje zejména svou nezvratností a trvalostí. **Pozice zakladatele** je jedinečná i v tom, že je **nepřevoditelná** na právního nástupce a rovněž **nezděditelná**. Své „role“ se zakladatel nemůže zbavit jinak než smrtí nebo zánikem (je-li právnickou osobou).

Může se však **vzdát** některých **práv**, která mu svědčí, např. určitých kontrolních oprávnění či práv jmenovat členy orgánů. Majetkové poměry zakladatelů vůči fundaci se neobnovují ani po jejím zániku, zakladatel však může určit, jakým způsobem má být naloženo s likvidačním zůstatkem. U fundací s veřejně prospěšným účelem zákon pro tuto dispozici nastavuje jasné limity.

Existuje zásadní **rozdíl** mezi postavením zakladatele **při zakládání fundace** a jeho pozicí **za jejího trvání**, kdy již zakladatel v zásadě nemá možnost do samostatného právního života fundace zasahovat, pokud si ovšem některé pravomoci pro sebe nevyhradí v zakladatelském právním jednání. Zároveň musí vždy postupovat **v souladu s účelem** určeným v zakladatelském právním jednání, který je změnitelný výjimečně. Právě v tom totiž spočívá zásadní koncepční odlišnost mezi fundací a korporací, u které si zakladatelé (resp. členové, společníci, akcionáři) ponechávají na korporaci významný vliv a v krajním případě mohou rozhodnout i o ukončení její existence.

Za zákonem povolenou výjimku z výše uvedeného pravidla vázanosti zakladatele svou vlastní vůlí, projevovou v zakladatelském právním jednání fundace, lze považovat časově omezenou možnost (nikoli povinnost) danou zakladatelům zasáhnout *ex post* do „svých“ zakladatelských listin (ve smyslu přechodného ustanovení § 3049 OZ) a přizpůsobit je právní úpravě obsažené v občanském zákoníku.

Ač zákon explicitně neuvádí, kdo může být **zakladatelem fundace**, lze dovodit, že jím může být kterýkoli **člověk nebo právnická osoba** (vč. právnických osob práva veřejného), pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Není zároveň vyloučeno, aby zakladatelem byl i stát – Česká republika, což je vhodné zvlášť zmínit, neboť ve smyslu § 21 OZ stát není právnickou osobou, pouze se za ni považuje. Naopak společnost bez právní osobnosti (upravená v § 2716 a násl. OZ) není způsobilá být zakladatelem fundace; ovšem může být založena k vyjasnění si

vzájemných pozic nejen při zakládání nadační entity, ale i předejití budoucím konfliktům. Zakladatelem fundace nemůže být svěřenský fond, neboť nemá právní osobnost. Je představitelné, aby zakladatelem byl svěřenský správce, pokud to bude v souladu s vůlí zakladatele svěřenského fondu.

## 6.2. *Pojmové znaky fundace*

Každou fundaci lze charakterizovat v zásadě třemi základními (pojmovými) znaky: **účelem, majetkem a určitou mírou organizovanosti**. Zároveň jsou tyto útvary z vůle zákonodávce nadány právní osobností.

**Účel** je nejdůležitější a zároveň nejobtížněji definovatelnou obligatorní obsahovou náležitostí, kterou je zakladatel povinen zahrnout do zakladatelského právního jednání, přičemž je třeba takovému vymezení věnovat značnou pozornost. Je rovněž povinně zapisovaným údajem do nadačního rejstříku, v souladu s § 25 odst. 1 písm. b) ZVR.

Dá se říci, že **účel je středobodem nadačního práva**. Do konce roku 2013 určující ZNNF umožňoval zakládání fundací pouze za účelem „obecně prospěšným“. OZ tuto koncepci opouští a stanovuje (poměrně široce), že nadaci i nadační fond lze založit ke službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu (§ 306 odst. 1 a § 394 OZ), přičemž u nadací musí být taková „služba“ trvalá (ve vztahu k účelu). Je tedy ponecháno především na zakladateli, jak účel v nadační listině vymezení a jaká pravidla pro použití majetku nadačního fondu k jeho dosahování nastaví.

I při volbě účelu je zakladatel **limitován nejen zákonem**, ale mj. i povinností výkonu práv v souladu s **dobrymi mravy a veřejným pořádkem a principem poctivosti**. Lze mít za to, že účel může být nejen veřejně prospěšný, ale i soukromě prospěšný, jednorázový i dlouhotrvající, omezený na plnění konkrétní osobě nebo osobám, ale i k zajištění péče o zvíře či věc v právním smyslu apod.

Fundace mohou být nejen zakládány k podpoře „obecného blaha“ (**veřejně prospěšné**), ale i k účelům **soukromě prospěšným**. Zvláštní kategorií je účel **dobročinný**, který spočívá v podpoře určitého okruhu osob. Rozlišení má význam zejména v souvislosti s naložením s likvidačním zůstatkem při zániku fundace a pro možné zvýhodnění (daňové i jiné) s ohledem na veřejnou prospěšnost. Limity pro vymezení účelu jsou tak nastaveny zejména obecnou úpravou právnických osob (viz § 145 OZ – zakázané účely právnických osob). Není vyloučeno ani zakládání fundací s **účelem smíšeným**.

Pro soukromé účely jsou v praxi zakládány spíše nadační fondy než nadace, a to s ohledem na jejich jednodušší úpravu, ponechávající více prostoru zakladateli, a jasné vymezení jejich účelu. Bylo by možné usuzovat, že není vyloučena ani existence fundací prospěšných výlučně zakladateli (mimo limit u nadací v § 353 odst. 2 OZ). Otázkou je, jak se budoucí soudní praxe postaví k možnosti zakládání fundací, jejichž účelem by byla pouhá správa vlastního majetku (něm. *Selbstzweckstiftung*), bez další funkce (ve prospěch určeného okruhu beneficentů nebo jiného „vnějšího“ účelu).

Fundace jsou právníckými osobami s **účelem primárně nevýdělečným**, což je odlišuje typicky od obchodních korporací a taktéž účelových sdružení majetku bez právní osobnosti – svěřenských fondů, jejichž účelem může být i dosažení (a rozdělení) zisku. Zároveň je užití majetku (jmění) fundace vždy vázáno k účelu, ke kterému byla založena (§ 303 OZ).

Fundace by měla být především „**služebníkem vůle svého zakladatele**“, což omezuje i její případnou „rozpínavost“ mimo vymezený účel. Přesnost vymezení jejího účelu v zakladatelském právním jednání hraje rozhodující roli i z hlediska uplatňování vlastní vůle členů orgánů fundací. Dá se říci, že čím přesnější specifikaci účelu zakladatelské právní jednání obsahuje, tím menší prostor zbývá pro uplatňování takové „cizí“ vůle. Mimo to přispívá k bezproblémovému fungování fundací i nastavení účinných mechanismů vnitřního dohledu nad správou a řízením fundace.

Občanský zákoník v zásadě umožňuje **fundacím podnikat**, pokud tuto činnost zakladatel v zakladatelském právním jednání nevyloučí nebo neomezí. Jde o zásadní změnu oproti dosavadní právní úpravě, která podnikání nadací a nadačních fondů v podstatě vylučovala. Dosahování zisku však nesmí být nikdy účelem samotným.

Fundace může **podnikat přímo**, tj. provozovat podnikatelskou činnost svým jménem na svůj účet, **nebo držením majetkových účastí (podílů)** v jiných podnikajících korporacích. Ne každé držení majetkových účastí (podílů) na podnikajících korporacích je však podnikáním, protože správa vlastního majetku obecně podnikáním není.

Pro podnikání fundací platí následující základní parametry:

- fundace nemůže být založena výlučně za účelem podnikání, neboť ten je těmto entitám cizí;
- podnikání musí být vždy pouhým prostředkem k dosahování účelu fundace, nikoli účelem samotným;
- výtěžky z podnikání mohou být použity jen k dosahování účelu fundace, což vyplývá z účelové vázanosti majetku.

Nadace ani nadační fond **nejsou per se podnikateli**, ale mohou být se zřetelem ke své činnosti za podnikatele považovány, obdobně jako každá jiná právnícká osoba nezapsaná v obchodním rejstříku (§ 420 OZ). Mohou provozovat obchodní závod (§ 502 OZ), mít své obchodní tajemství, přihlásit ochrannou známku, být účastníky hospodářské soutěže (§ 2971 a násl. OZ) apod. Při podnikání na ně budou dopadat i další pravidla určující pro podnikatele: sídlo podnikatele (§ 429 OZ), zastoupení (§ 430 OZ) nebo zákaz konkurence (§ 432 a násl. OZ).

Pro účely **ochrany spotřebitele** bude fundace považována za podnikatele ve smyslu § 420 odst. 2 OZ při uzavírání smluv souvisejících s její vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností. I při podnikání si musí členové volených orgánů fundací počínat vždy s péčí řádného hospodáře. Aktuálně je diskutováno, zda se i na nadace a nadační fondy bude při takové činnosti uplatňovat pravidlo obdobné pravidlu podnikatelského úsudku (ve smyslu § 51 odst. 1 ZOK).

Oproti podnikatelům, zapsaným do obchodního rejstříku, existují u podnikajících fundací i další odlišnosti, např. fundace nebude zřejmě moci (de lege lata) udělit při provozu obchodního

závodu prokuru prokuristovi (§ 450 a násl. OZ) nebo mít obchodní firmu (§ 423 a násl. OZ). Lze mít tedy za to, že fundace budou spíše volit cestu majetkové účasti na podnikání jiných osob (obchodních korporací) v intencích zákonných limitů, pokud takovou aktivitu zakladatel v zakladatelském právním jednání nevyloučí.

### 6.3. *Majetek fundace*

Majetek fundace představuje **materiální základnu** pro její činnost i pro dosahování jejího účelu. Proto je existence fundace bez alespoň minimálního hmotného základu jen těžko myslitelná.

U nadací předchází občanský zákoník možným pochybnostem tím, že stanovuje minimální výši hodnoty (nezcizitelné) nadační jistiny na 500 000 Kč (§ 336 odst. 2 OZ). U nadačních fondů zákon sice výslovně minimální majetkové vybavení nepředepisuje, předpokládá však, že jej zakladatel určitým majetkem vždy vybaví (§ 396 odst. 1 písm. d) OZ). K výši majetku nadačního fondu se vyjádřil i Vrchní soud v Praze (viz VS 7 Cmo 326/2012). **Nedostatek majetku** k naplnění nadačního účelu může být důvodem pro autoritativní zrušení fundace soudem (u nadací viz § 377 odst. 1 písm. h) u nadačních fondů viz § 401 odst. 1 OZ).

Majetek fundace má tedy charakter **pojmového a nutného majetkového vkladu**, přičemž prostředky do ní vložené jsou účelově vázány. Účel použití určený zakladatelem musí respektovat nejen fundace sama za trvání své existence (její orgány), ale i beneficianti a taktéž i samotný zakladatel, který by neměl mít možnost jeho užití po vzniku nadace měnit, pokud si takové právo pro sebe v zakladatelském právním jednání nevyhradil.

Občanský zákoník přebírá ze ZNNF koncepční uchopení členění majetku nadace na obtížně zcizitelnou nadační jistinu (nazývanou v § 2 odst. 2 ZNNF „nadačním jměním“) a ostatní majetek. Nadační jistina je pro nadaci v mnohém specifická, vč. režimu daňového. Peněžní vyjádření nadační jistiny je nadační kapitál, jehož výše se zapisuje do nadačního rejstříku (§ 336 odst. 2 OZ). Nadační fond naopak nadační jistinu ani nadační kapitál nevytváří a jeho majetek tvoří soubor vzniklý z vkladů a darů, jejichž předmět nemusí splňovat předpoklad trvalého výnosu (§ 398 odst. 1 OZ).

Občanský zákoník zároveň stanovuje **základní pravidla pro použití majetku** fundací, která mohou být doplněna zakladatelem, resp. dárce.

### 6.4. *Organizační struktura fundace*

#### *Vnitřní poměry fundací*

I ohledně dotvoření **organizační struktury** fundací nechává nový kodex zakladateli dostatečný prostor, neboť obsahuje pouze několik kogentních ustanovení. Zároveň se předpokládá subsidiární použitelnost propracované „obecné části“ právnických osob, která poměrně detailně upravuje organizační strukturu právnických osob a jejich vystupování navenek (§ 151 a násl. OZ). Použitelnost dispozitivních zákonných ustanovení přichází v úvahu, pokud neexistuje autonomní úprava (v zakladatelském právním jednání, příp. ve statutu) fundace. Některé

zvláštní požadavky mohou být stanoveny i dalšími zákony (např. zákonem o statusu veřejné prospěšnosti, který je aktuálně v legislativním procesu).

OZ požaduje u všech fundací obligatorně **existenci dvou vnitřních orgánů: statutárního** (správní rady) a **kontrolního**, který může být buď kolektivní (dozorčí rada), nebo individuální (revizor). Nutnost existence kontrolního orgánu je odůvodněna zejména neexistencí členů, vlastníků či akcionářů či dalších osob, které by mohly dohlížet nad činností vnitřních orgánů fundace, zejména pak správní rady.

Pro nadaci je určující zakotvení právního postavení jejích vnitřních orgánů – správní rady v § 362 a násl. a dozorčí rady v § 368 a násl. OZ, resp. revizora v § 373 a násl. OZ. Pro nadační fondy pak OZ obsahuje pouze minimalistickou úpravu vnitřní organizační struktury: postavení správní rady reguluje v § 396 odst. 1 písm. d) a kontrolního orgánu (dozorčí rady, revizora) v § 396 odst. 1 písm. f) OZ.

Zakladatel může svou vůli projevit buď přímo v **nadační listině/zakladatelském právním jednání**, nebo ve **statutu (je-li vydán)**, který je hlavním „organizačním dokumentem“. Má-li zakladatel jasnou představu o fungování fundace a nepřeje si, aby mohla být jím nastavená pravidla v budoucnu měněna projevem vůle správní rady či jiného orgánu, může svou vůli ohledně organizační struktury vyčerpávajícím způsobem zahrnout přímo do nadační listiny/zakladatelského právního jednání. Pokud ovšem bude chtít nastavit rámec flexibilnější, může v nadační listině upravit v souladu se zákonem pouze základní pravidla a jejich rozvedení ponechat na statutu, příp. na dalších vnitřních organizačních dokumentech (např. jednacích rádech jednotlivých orgánů apod.).

Zakladatel však může zřídit i poradní orgány, specializovaný orgán, jehož jedinou pravomocí může být změna nadačního účelu, orgán pro zastoupení dárců či beneficentů atd.

### *Správní rada*

Správní rada je **výkonným orgánem** fundace a její působnost směřuje „dovnitř“ i „ven“. Její členové „utváří vůli fundace“, a to s ohledem na fakt, že fundace je pouhou juristickou fikcí, neexistuje v reálném světě a není nadána ani vlastní vůlí (srov. dikci § 151 odst. 1 OZ). Proto je vůle fundace nahrazována vůlí členů správní rady, přičemž jejich dobrá víra se fundaci přičítá (§ 151 odst. 2 OZ). Zároveň je statutárním orgánem fundace, tudíž za ni jedná (projevuje vůli) navenek a **zastupuje ji ve všech záležitostech** (§ 164 OZ).

Správní radě náleží **veškeré pravomoci**, které nadační listina/zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu (§ 163 OZ). Řídí činnost fundace, spravuje její majetek, rozhoduje o všech důležitých otázkách (často s předběžným souhlasem dozorčí rady). Členové správní rady musí svou funkci vždy vykonávat **s péčí řádného hospodáře** (§ 159 OZ).

### *Dozorčí rada*

Hlavním úkolem dozorčí rady – kolektivního kontrolního a revizního orgánu – je **dohlížet nad činností ostatních orgánů nadace** (zejména správní rady) a do jisté míry jejich pozici

„vyvažovat“. Kolektivní dozorčí orgán je obligatorně zřizován pouze u větších nadací. Zákon požaduje nejméně tříčlennou dozorčí radu, pokud nadační kapitál nadace převyšuje hranici 5 mil. Kč (§ 368 odst. 2 OZ); dozorčí rada však může být zřízena i dobrovolně. U nadačních fondů je rozhodnutí ponecháno na vůli zakladatele.

Zakladatel musí v nadační listině/zakladatelském právním jednání uvést počet členů dozorčí rady a jména a bydliště prvních jejích členů – viz § 310 písm. g), § 396 odst. 1 písm. f) OZ. Mimo to může dozorčí radě svěřit podle svých představ, nad rámec zákonné úpravy, řadu dalších práv a povinností.

### *Revizor*

**Revizor je zvláštním vnitřním orgánem dohledu** nad činností fundací – kontrolním a revizním orgánem, kterého musí fundace povolat vždy, **není-li zřízena dozorčí rada**. Zatímco v režimu ZNNF mohla vykonávat funkci revizora pouze fyzická osoba, občanský zákoník umožňuje, aby tuto funkci zastávala i právnická osoba (§ 154 OZ). Pokud je předmět činnosti takové právnické osoby výkon kontrolní a revizní činnosti (typicky obchodní společnost poskytující účetní a daňové poradenství, auditor atd.), může funkci revizora vykonávat i po dobu neurčitou. Zákon zde taktéž ponechává zakladateli prostor při vymezení práv a povinností revizora za předpokladu zachování zákonných omezení.

### *Další orgány a organizační pozice*

Záleží pouze na zakladateli, zda vybaví nadaci ještě i dalšími orgány, které mohou být nazývány různě – výkonný ředitel, poradní sbor, grantová komise, kurátor, rada beneficentů, správce atd. Výkonem každodenních činností a administrativní agendy lze pověřit i zaměstnance fundace (výkonného ředitele, vedoucího sekretariátu), kterému lze ve smyslu § 166 OZ svěřit i jednání za fundaci navenek.

### *Povinnosti členů orgánu a jejich odpovědnost vůči fundaci*

U nadací a nadačních fondů, podobně jako u všech forem právnických osob, je nutno rozlišovat povinnosti a odpovědnost členů orgánů **vůči fundaci samé** a odpovědnost fundace za jednání jejích orgánů, zaměstnanců a dalších osob jí zastupujících **vůči třetím osobám**.

Členové orgánů musí plnit své povinnosti v souladu se zákonem, nadační listinou/zakladatelským právním jednáním, statutem a dalšími rozhodnutími učiněnými v souladu s těmito předpisy. Členové volených orgánů musí vykonávat svou funkci především s péčí řádného hospodáře (§ 159 OZ). Funkci musí vykonávat **s nezbytnou loajalitou a s potřebnými znalostmi a pečlivostí**. To je vždy nutno vykládat s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem, přičemž východiskem je § 4 odst. 1 OZ, který konstruuje vyvratitelnou právní domněnku, že „každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností...“

Obecně se při výkonu funkce ve voleném orgánu fundace (člena správní nebo dozorčí rady) nepředpokládá odbornost, ale pouze **běžná péče a opatrnost**, pokud na člena orgánu ovšem

nelze pohlížet jako na „odborníka“. Vyšší míra péče, a to péče „odborná“ je naopak předpokládána u osob, které se veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu (advokát, daňový poradce, podnikatel atd.); jedná-li tyto osoby bez této péče, jde jim to k tíži. Požadavek odbornosti se však vztahuje pouze k těm činnostem, které jsou spojeny s takovým povoláním či stavem (od daňového poradce nelze požadovat bez dalšího odbornou péči při posuzování statiky budovy).

Ve věcech péče řádného hospodáře obchodních korporací existuje poměrně propracovaná judikatura, která je (**ovšem ne vždy**) použitelná i pro fundace, což je však vždy nutno posuzovat s ohledem zejména na odlišnost účelu fundací. Nejvyšší soud např. judikoval (NS 29 Cdo 2531/2008), že nemá-li statutární orgán potřebné odborné znalosti, je povinen zajistit posouzení sporných skutečností osobou, která je má. Volba „řádného posuzovatele“ se netýká pouze odborných znalostí, ale jakýchkoli znalostí, které člen voleného orgánu nemá. Rozhodující vliv má též rozumná míra zhodnocení obdržených informací (viz Havel, B., *Obchodní korporace ve světle proměn*. Praha: Auditorium, 2010. s. 155).

Každý, kdo funkci voleného orgánu zastává, musí jednat nejen pečlivě a informovaně, ale i s **nezbytnou loajalitou, tj. v zájmu fundace**, nikoli ku prospěchu svému vlastnímu nebo jiných mimo fundaci stojících osob.

Zákon presumuje, že nedbale jedná ten, kdo není péče řádného hospodáře schopen a nevyvodí z toho pro sebe důsledky (tj. nezvolí si „kvalifikovaného“ zástupce nebo ze své funkce neodstoupí). Člen voleného orgánu se může nechat na základě plné moci při plnění svých povinností zastoupit jinou osobou; ani v takovém případě se však nezbujuje odpovědností za výkon své funkce, odpovídá vždy za výběr takové vhodné osoby k plnění úkolů a rovněž za dohled nad plněním povinností zmocněnce.

Sankcí za neplnění povinností může být zejména **zbavení** člena orgánu výkonu **funkce** (odvolání), pokud závažně a opakovaně porušuje zákon nebo vnitřní předpisy fundace. Zároveň jsou členové orgánů, kteří poruší své povinnosti, **povinni k náhradě újmy** způsobené svým jednáním či opomenutím.

Pro řádný výkon funkce volených orgánů působí motivačně i § 159 odst. 3 OZ, který v případě porušení povinností člena voleného orgánu stanoví, že nenahradil-li někdo fundaci škodu, kterou jí způsobil porušením povinnosti při výkonu funkce, ačkoli byl povinen škodu nahradit, ručí tato osoba věřiteli fundace za svůj dluh v rozsahu, v jakém škodu fundaci nenahradila, pokud se věřitel plnění na právnické osobě (fundaci) nedomůže.

**Vůči třetím osobám** nese fundace povinnost k náhradě újmy za protiprávní čin, kterého se při plnění svých úkolů dopustil člen správní rady, dozorčí rady, resp. revizor, její zaměstnanec nebo jiný její zástupce (§ 167 OZ). Členové orgánů v zásadě za závazky fundace přímo neodpovídají; s výjimkou výše uvedeného § 159 odst. 3 OZ. Vyloučena není ani správně právní a trestně právní odpovědnost (např. za zpronevěru, podvod či zkrácení daně) členů volených orgánů, pokud jsou splněny předpoklady jejího vzniku.

## 6.5. *K dohledu nad fundacemi*

Důvodem existence dohledu nad fundacemi je především snaha o udržení majetku pro nadační účel, prosazování vůle zakladatele, zachování právní jistoty a ochrana práv třetích osob (dárců, beneficentů, věřitelů). Zároveň existuje veřejný zájem na bezproblémovém fungování nadačního sektoru, jehož projevy lze zaznamenat v celé řadě ustanovení OZ.

Dohled nad fundacemi má v zásadě **dvě funkce**: ochránit nadaci před jejími orgány (**ochrana zájmů fundace**) a ochránit její majetek před zneužitím (**ochrana ve veřejném zájmu**). Jestliže byla v minulosti zdůrazňována nutnost ochrany společnosti před uplatněním fundačních forem v rozporu s veřejným zájmem, dnes je vhodnost dohledu spíše odvozována ze samotné povahy fundací, a to zejména s ohledem na fakt, že na rozdíl od korporací nemají členy, vlastníky, společníky či akcionáře, vybavené určitými kontrolními pravomocemi.

Veřejný zájem na zachování majetku pro plnění nadačního účelu se uplatňuje především u **veřejně prospěšných** nadací a nadačních fondů, na které jsou kladeny **vyšší nároky** tento dohled strpět. U plně soukromých fundací tak silný zájem není s ohledem na omezený okruh osob oprávněných, malý ekonomický vliv, fakt, že nezasahují zásadním způsobem do veřejného života, nepožívají daňových výhod (nebo jen v omezeném rozsahu) a nečerpají prostředky z veřejných rozpočtů.

## 6.6. *Ochrana věřitelů a tzv. Foundation Governance*

OZ věnuje značnou pozornost i **ochraně věřitelů**, přičemž klade důraz zejména na prevenci možných pochybení. Jedním ze základních definičních znaků fundace je její oddělenost od osoby zakladatele. Nadace a nadační fondy jsou, obdobně jako jiné právnické osoby, individualizovanými subjekty práva, a tedy i nositeli vlastní majetkové odpovědnosti.

Věřitelé se tak musí v zásadě uspokojit především z majetku dotčené fundace, neboť zakladatelé, členové orgánů ani jiné osoby na činnosti této osoby participující (až na zákonem stanovené výjimky) za její dluhy neodpovídají. Není-li majetek fundace k úhradě závazků dostatečný, jde tato situace většinou k tíži věřitele.

Pro zachování vysoké míry důvěryhodnosti nastavil zákonodárce zejména u nadací poměrně striktní pravidla, která by měla přispět k minimalizaci těchto rizik. Právní teorie považuje za **hlavní nástroje**, kterých lze při ochraně věřitele využít, především tyto instrumenty: (viz *Kalls, S. The Protection of Members and Creditors. In: Hopt, J.K., von Hippel, T. Comparative Corporate Governance of Non-profit-organizations. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. s. 791 a násl.*):

- omezení aktivit fundace, ať už zákonem, nebo projevem vůle zakladatele,
- stanovení požadavků na majetkovou stabilitu
- nastavení dostatečné úrovně standardů pro účetnictví,
- povinnost auditu a zveřejňování informací o hospodaření fundace,
- vymezení odpovědnosti orgánů fundace i jejich jednotlivých členů pro případ porušení povinností.

**Preventivně** v této souvislosti působí i asistence příslušných veřejných autorit (soudů, zejména rejstříkových, finančních úřadů, atd.), které se účastní na vzniku fundace a následně dohlíží nad její činností.

Jasně hranice stanovuje taktéž kogentní **právo insolvenční**, které je aplikovatelné bez ohledu na právní formu, jakož i obecná povinnost vést spolehlivé záznamy o majetkových poměrech (§ 119 OZ), povinnost vést standardním způsobem účetnictví, reportní povinnost vůči finančnímu úřadu atd. Zároveň je chráněna dobrá víra v údaje zapsané v obchodním rejstříku (§ 121 OZ). U nadačních fondů je zákonem nastavený standard o něco nižší. Další požadavky však může stanovit do budoucna i zákon o statusu veřejné prospěšnosti, bude-li přijat.

Občanský zákoník stanovuje minimální úroveň ochrany, nicméně také **ponechává zakladateli** určitý prostor, aby si nastavil další podmínky nad rámec zákona. Zakladatel může např. fundaci zcela zakázat podnikat nebo podnikání významně omezit, nepřipustit změnu právní formy apod. Zároveň zakladatel může stanovit podmínky pro užití majetku fundace, včetně změny věčné skladby nadační jistiny (u nadací) či ovlivnit způsob ustavování členů orgánů fundace.

Kodex stanovuje všem fundacím (nadicím i nadačním fondům) povinnost zřídit orgán vnitřního dohledu (dozorčí radu, revizora). U nadací pak zakotvuje výslovně neslučitelnost funkcí v těchto orgánech. Aplikovatelná je zde i obecná úprava právnických osob např. ohledně způsobilosti k výkonu funkce (§ 152 a násl. OZ) atd.

S ohledem na liberalizaci nadačního účelu a rozšíření pole působnosti fundací do sféry vyhrazené především obchodním korporacím dochází v celé řadě evropských zemí ve fundační sféře k postupné profesionalizaci a **zavádění standardů corporate (resp. foundation) governance**.

Tento společný evropský trend se týká především veřejně prospěšných fundací, a to zejména těch, které akumulují majetek z různých zdrojů (včetně podnikání) a následně rozdělují nadační příspěvky k podpoře veřejného blaha. Důvodem je již vícekrát zmíněný fakt, že fundace nemají členy ani žádné další osoby, které by mohly dohlížet nad činností vnitřních orgánů fundace, pročež ve fundacích chybí rovněž orgán podobný spolkovému shromáždění, jenž by byl povolán rozhodovat o nejdůležitějších otázkách.

## Shrnutí výkladu o fundacích

Nový občanský zákoník používá jako souhrnné označení pro účelová sdružení majetku, nadaná silou zákona právní osobnosti, souhrnný název „**fundace**“. Každou fundaci lze charakterizovat především třemi základními (pojmovými) znaky: **účelem, majetkem a určitou mírou organizovanosti**.

Oddíl občanského zákoníku věnující se fundacím se dále člení na tři pododdíly: Pododdíl 1, vztahující se na fundace obecně, Pododdíl 2, upravující nadace, a Pododdíl 3, regulující nadační fondy. Do samostatného Oddílu 4 je umístěn ústav, který je tak systematicky od fundací oddělen, ač se z pohledu právně teoretického o typ právnické osoby s fundacním základem jedná.

Z důvodů uvedených výše lze mít za to, že v úvahu nepřichází **subsidiární** použitelnost právní úpravy nadací pro nadační fondy, neboť takový postup by byl (bez zákonného zmocnění) nepřiměřeným zásahem do jejich statusu.

Hlavní roli při zakládání fundací sehraává **vůle zakladatele** projevená v zakladatelském právním jednání/nadační listině. Možnosti zakladatele však nejsou, z podstaty fundací, neomezené a jsou ohrazeny především zákonnými limity a základními principy, na kterých je postaven nejen občanský zákoník, ale fundační právo jako takové.

Některé společné rysy vykazují **fundace se svěřenským fondem**, jehož základem je majetek vyčleněný zakladatelem k určenému účelu, a je tedy jejich funkční obdobou. Na rozdíl od fundací však není nadán právní osobností a liší se i v řadě dalších parametrů (blíže viz kapitola Správa majetku a svěřenské fondy).

## **II. Nadace**

### **1. Nadace: systematické zařazení a právní povaha (de lege lata)**

Právní základ pro nadace je v občanském zákoníku systematicky zařazen do Obecné části, Hlavy II (Osoby), Dílu 3 (Právnícké osoby), Oddílu 3 (Fundace), Pododdílu 3 (Nadace), jež tvoří § 306–393 OZ. Neméně významná je i **subsidiárně použitelná obecná úprava** fundací (§ 303–305 OZ) a právníckých osob (§ 118 an. OZ), jakož i osob v právním smyslu (§ 15 an. OZ). Určující je však i celá řada dalších právních předpisů (veřejného práva): zákon o veřejných rejstřících právníckých a fyzických osob, zákon o účetnictví, zákon o daních z příjmů atd.

Zákonná ustanovení vytváří základní rámec, ve kterém jsou nejprve zakladatel a následně i nadace samotná, povinni se pohybovat. Ve srovnání se zahraničními právními úpravami je v občanském zákoníku právní rámec pro nadace nastaven **velmi detailně** a v některých ohledech působí až „přeregulovaně“, neboť jen jejich zvláštní úprava zahrnuje na 90 zákonných ustanovení. Řada z nich je však dispozitivních, což představuje změnu oproti kogentním pravidlům ZNNF a dává zakladateli prostor dotvořit si nadaci podle svého.

Kromě zákonné úpravy je zakladatel nadace limitován i základními principy, na kterých je postaven nejen občanský zákoník, ale i nadační právo jako takové.

### **2. Základní charakteristika nadace**

Nadace se oproti ostatním srovnatelným právním formám (především nadačním fondům) vyznačuje dlouhodobostí své existence a stabilitou. Zakladatelem určenému účelu by měla sloužit „**trvale**“, což je nicméně nutno posuzovat ve vztahu k nadačnímu účelu a povaze majetku, který nadaci tvoří. Je nicméně představitelné určit např. dobu dosahování účelu na 20 let, s tím, že po dobu těchto 20 let bude nadace svému účelu sloužit trvale. Trvalost tedy nelze ztotožňovat s neomezenou dobou trvání, ale je ji nutno chápat v kontextu časového úseku, na který je fundační struktura ustavena.

Materiální základnu pro činnost nadace a dosahování jejího účelu představuje **majetek nadace**. Prostředky jednou vložené do nadace jsou účelově vázány a toto určení musí respektovat nejen nadace samotná, ale i její beneficianti, a dokonce i sám zakladatel, který by je neměl mít možnost měnit.

## 2.1 Ustavení nadace (založení a vznik)

Při ustavení nadace je zohledněna tradiční koncepce dvoufázovosti založení a vzniku právnických osob. Soukromoprávní jednání – projev vůle zakladatele v nadační listině – obligatorně předchází vzniku nadace jako právnické osoby, který je vázán na akt veřejnoprávní povahy – zápis do veřejného rejstříku. O významu vůle projevené v zakladatelském právním jednání bylo pojednáno výše.

Nadace může být založena buď za trvání života zakladatele (*inter vivos*), nebo i pro případ jeho smrti (*mortis causa*). Nadační listina musí splňovat požadavky kladené zákonem na **formu** a alespoň **minimální obsah** (§ 310 OZ): název a sídlo nadace, jméno zakladatele a jeho bydliště nebo sídlo, vymezení účelu, pro který se nadace zakládá, údaj o výši vkladu každého zakladatele, údaj o výši nadačního kapitálu, počet členů správní rady a jejich identifikaci a údaj, jakým způsobem za nadaci jednají, počet členů a identifikaci členů dozorčí rady a konečně určení správce vkladů. Podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, popř. okruh osob, jimž je lze poskytovat, nebo okruh činností, jež nadace může vzhledem ke svému účelu vykonávat, není nutné do nadační listiny zahrnout v případě, že je určení těchto náležitostí nadační listinou přenecháno statutu nadace.

Při založení nadace *mortis causa* požaduje zákon údaje stanovené v § 311 odst. 2 OZ, avšak další údaje je třeba následně do nadační listiny doplnit osobou k tomu povolanou zakladatelem.

Vnitřní poměry nadace upravuje její **statut**, ve kterém jsou rozvedeny organizační a další důležité otázky, jež sice zakladatel ponechal stranou nadační listiny, které však mají pro nadaci a její fungování zásadní význam.

Při respektování minimálních obsahových náležitostí nadační listiny zákon ponechává zakladateli v podstatě volnost, co vše upraví v nadační listině, zda bude vydán statut a co bude obsahovat. Zásadou ovšem je, že statut nadace musí být vždy v souladu s nadační listinou podobně, jako zákon musí být v souladu s ústavou.

Nadace vzniká (ať již byla založena *inter vivos*, nebo *mortis causa*) dnem zápisu do nadačního rejstříku. Od tohoto okamžiku může nadace, prostřednictvím orgánů, které ji zastupují, nabývat práv a povinností, zavazovat se, být účastníkem řízení, nese právní následky porušení svých povinností apod.

## 2.2 Účel nadace

Pro nadace občanský zákoník přináší stran účelu nové možnosti a vymezuje jej jednak pozitivně, jednak negativně (§ 306 odst. 1 a 2 a § 307 odst. 1 OZ). Oproti dosavadní úpravě v ZNNF rozšiřuje nový kodex okruh možných nadačních účelů na „*společensky nebo hospodářsky užitečné*“, což je vymezení velmi **široké** (pokrývající též určení nadací k účelům

toliko soukromě prospěšným) a poskytuje zakladatelům dostatečný prostor. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že: „*Osnova tedy sleduje uvolnění právní koncepce nadací co do vymezení jejich účelu...*“.

Zákon však explicitně **stanovuje také limity** (vymezení negativní): **zakazuje** zakládání nadací, které by sloužily výlučně **výdělečným účelům**. Za nepřipustný je rovněž považován i účel spočívající v podpoře politických stran a hnutí nebo jakékoli participaci na jejich činnosti (§ 306 odst. 2 OZ). Relevantní je i obecný zákaz založit právnickou osobu (nadaci), jejímž účelem by bylo porušení práva nebo dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem (§ 145 OZ). Příkladem by mohlo být založení nadace za účelem legalizace výnosů z trestné činnosti nebo podpory terorismu (viz též zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu).

Nadace se zakázaným účelem by nemohla být vůbec platně založena, neplatnost zakladatelského právního jednání by se pak s ohledem na potřebu ochrany veřejného pořádku musela promítnout do neplatnosti fundace prohlášené soudem i bez návrhu (§ 129 OZ).

Pokud by nadace začala fakticky dosahovat zakázaných účelů následně, soud by ji i bez návrhu zrušil a nařídil její likvidaci (§ 306 odst. 2, § 377 odst. 1 písm. a) a obecně též § 172 odst. 1 písm. a) OZ).

### 2.3 Majetek nadace

Občanský zákoník přebral ze ZNNF členění majetku nadace na obtížně zcizitelnou nadační jistinu (dříve nazývanou „nadačním jměním“) a ostatní majetek. **Nadační jistina** musí mít minimální výši 0,5 mil. Kč a je v mnohém specifická (§ 336 OZ). Ze zákona je rovněž patrný zájem na jejím **dlouhodobém zachování** (viz např. obtížnou zcizitelnost majetku, který ji tvoří, další zákonné limity a zvláštní daňový režim).

Výnos z majetku nadace, která je ve smyslu § 17a zákona o daních z příjmů veřejně prospěšným daňovým poplatníkem, vloženého do nadační jistiny (jakož i příjem z prodeje takového majetku) je daňově zvýhodněn [ve smyslu § 19 odst. 1 písm. r) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů].

Peněžním vyjádřením nadační jistiny je **nadační kapitál**, jehož výše se zapisuje do nadačního rejstříku s konstitutivním účinkem (§ 337 OZ). Ke zvyšování a snižování nadačního kapitálu může docházet pouze zákonem stanoveným způsobem (§ 342 an. OZ).

Majetek nadace musí být vždy použit v souladu s účelem a podmínkami stanovenými v zákoně, v nadační listině a ve statutu. V § 338 OZ zákon vyjmenovává možné **způsoby použití majetku nadace**:

- k poskytování nadačních příspěvků,
- k zajištění vlastní činnosti k naplňování svého účelu,
- k úhradě nákladů na zhodnocení nadační jistiny,
- k úhradě nákladů na vlastní správu nadace.

Oproti dosavadní úpravě dochází k podstatné změně v souvislosti s umožněním **podnikání nadací**. To má však svoje limity a záleží též na zakladateli, zda danou možnost v nadační listině úplně nevyloučí. Nadace může vyvíjet podnikatelskou činnost na vlastní účet a

odpovědnost, samostatně a soustavně, avšak pouze jako „vedlejší činnost“ a případný zisk je povinna vždy použít k podpoře účelu, pro který byla založena.

Nadace se taktéž mohou podílet na podnikání jiných osob, zejména mohou držet majetkovou účast (podíly) na podnikajících korporacích, a tedy pouze vykonávat správu vlastního majetku, což není bez dalšího nutné pokládat za podnikání. Podnikáním je však vždy převzetí vedení obchodní společnosti.

Nadace nesmí být ani neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti (§ 307 odst. 2 OZ), tj. společníkem veřejné obchodní společnosti ani komplementářem v komanditní společnosti.

Pokud nadace vyvíjí podnikatelskou činnost, má v zásadě stejný režim jako ostatní podnikatelé, avšak vzhledem k limitům nastaveným zákonem nadací pro použití nadačního majetku se jeví vhodnější spíše podnikání formou participace na podnikání jiných osob (kapitálových obchodních společnostech).

### 3. Přidružený fond

Zákon zakotvuje právní rámec pro přidružený fond, který je zvláštní formací majetku svěřeného nadaci „pod správu“. Nadace se **nestává vlastníkem** do přidruženého fondu vyčleněného majetku, ale je jej povinna spravovat za podmínek stanovených zakladatelem, respektive dárce při svěřením těchto majetkových hodnot nadaci.

Specifické je, oproti běžnému příkazu, že nakládání s přidruženým fondem vznikají práva a povinnosti jen spravující nadaci. Majetek v přidruženém fondu je nadací evidován odděleně od jejího ostatního majetku, nese vlastní označení a nadace nad ním vykonává, pokud není dohodnuto jinak, prostou správu (§ 349 a násl. OZ). Lze mít za to, že přidružený fond může mít povahu svěřenského fondu (§ 1448 a násl. OZ).

### 4. Organizace nadace

Nadace musí mít vždy statutární orgán – správní radu – a vnitřní kontrolní orgán – dozorčí radu nebo revizora.

**Správní rada** (§ 362 an. OZ) je obligatorně zřizovaným orgánem nadace, který musí mít nejméně 3 členy a o záležitostech nadace rozhoduje ve sboru. Činnost správní rady je směřována jednak „dovnitř“ a jednak „navenek“. Je nadána tzv. zbytkovou působností, tj. veškerou kompetencí, kterou nadační listina, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesevěří jinému orgánu nadace (§ 163 OZ).

Správní rada je též statutárním orgánem nadace, který jedná za nadaci ve všech věcech vůči třetím osobám (§ 164 OZ). Mimo několika kogentních pravidel (normujících např. neslučitelnost funkcí) OZ obsahuje dispozitivní pravidla, která lze v nadační listině vyloučit. Tyto normy se týkají způsobu volby a odvolávání členů správní rady (§ 365), délky jejího

funkčního období (§ 364), opakovaného členství (§ 364), usnášeníschopnosti orgánu (§ 158), určení způsobu, jakým členové správní rady nadaci zastupují (§ 164) atd.

Existence vnitřního kontrolního orgánu je odůvodněna jednak potřebou vyvažování pozice výkonného orgánu (správní rady), ale také tím, že je u fundací pojmově vyloučena přítomnost nejvyššího orgánu, který je typický pro svět korporací.

**Dozorčí rada** (§ 368 an. OZ) je kontrolním a revizním orgánem nadace. Existence tohoto kolektivního vnitřního orgánu dohledu je povinná pouze u nadace, jež je vybavena nadačním kapitálem přesahujícím 5 mil. Kč. U menších nadací postačí, aby interní dohled vykonával revizor (§ 373 an. OZ).

I když je dozorčí rada především dozorčím a revizním orgánem, její působnost je mnohem širší, přičemž závisí na vůli zakladatele, jaká další práva a povinnosti nad rámec zákona dozorčí radě svěří.

## 5. Vnější dohled – reportní povinnost a povinnost auditu, soudní dohled

Existuje veřejný zájem na bezproblémovém fungování nadací, především těch zakládaných za veřejně prospěšným účelem. Zákonodárce se tohoto žádoucího stavu snaží dosáhnout za pomoci nejrůznějších nástrojů.

Nadace je povinna nechat účtovat odděleně o nadačních příspěvcích, nákladech na správu a dalších činnostech (§ 357 OZ), vypracovávat každoročně **výroční zprávu**, které zákon stanovuje minimální obsah (§ 358 OZ), větší nadace musí svou roční účetní závěrku nechat ověřit auditorem (§ 341 OZ) atd. Zároveň dává zákon možnost **soudu zasáhnout**, a dokonce nadaci zrušit v případech, kdy nadace závažným způsobem porušuje svoje povinnosti (§ 377 OZ).

## 6. Zrušení a zánik

Nadace může být zrušena, buď s právním nástupcem (bez likvidace), nebo bez právního nástupce (s likvidací). **Důvodem zrušení nadace** může být:

- v duchu obecného ustanovení § 168 OZ právní jednání (rozhodnutí o sloučení s jinou nadací či nadačním fondem; změně právní formy, rozhodnutí o rozdělení nadace),
- uplynutí doby, pokud byla doba trvání omezena na dobu určitou nebo
- dosažení účelu, pro který byla nadace ustavena.

V úvahu přichází i zrušení nadace autoritativním rozhodnutím soudu (§ 172 a § 377 OZ). U nadací, na rozdíl od korporací, není myslitelné dobrovolné zrušení nadace bez právního nástupce rozhodnutím jejího vnitřního orgánu (nadace nemůže zrušit „sebe sama“ na základě diskrečního rozhodnutí správní rady).

Pokud dojde ke zrušení nadace bez právního nástupce, vždy následuje fáze **likvidace**. Ta je specifická oproti úpravě obecné (§ 187 an. OZ) v tom, že likvidátor je povinen zpeněžit pouze

tu část likvidační podstaty, která je nutná k úhradě dluhů nadace. Se zbytkem je pak povinen naložit podle nadační listiny a v souladu se zákonem (§ 378 an. OZ).

Ke zrušení nadace **bez likvidace** dochází fúzí nadace s jinou nadací nebo nadačním fondem (a zřejmě i rozdělením) Při fúzi je třeba kumulativního naplnění tří podmínek: zakladatel tento postup v nadační listině nevyloučil, fúzující subjekty slouží témuž nebo obdobnému účelu a nástupnickou osobou bude nadace.

Změna právní formy nadace na nadační fond přichází též v úvahu, avšak zcela výjimečně, pouze v případě, že zakladatel tuto možnost výslovně připustil v nadační listině a došlo k poklesu hodnoty nadační jistiny pod zákonem stanovenou hranici na dobu nikoli jen přechodnou (§ 391 odst. 1 OZ).

## Shrnutí výkladu o nadacích

Pro nadace by měla být typická určitá stabilita; musí sloužit svému „trvale“ svému účelu (který být nicméně trvalý nemusí) a vytvořit nezczizitelnou nadační jistinu v zákonem stanovené minimální výši 0,5 mil. Kč. K dosahování nadačního účelu používá nadace výnos z nadační jistiny a svůj ostatní majetek.

Právní rámec pro nadace je nastaven velmi detailně a je z něj zároveň patrné, že byl psán zřejmě primárně pro nadace s veřejně prospěšným účelem (důraz na transparentnost – reportní povinnost, rejstříkové povinnosti, možnost ingerence soudní moci, zvláštní pravidla pro naložení s likvidačním zůstatkem atd.).

### III. Nadační fond

#### 1. Právní povaha nadačních fondů a jejich systematické zařazení

Nadační fond je právnickou osobou – fundací soukromého práva. Jde o organizovaný útvar, jehož základ tvoří **majetek vyčleněný k určitému účelu**. Zákon mu přiznává právní osobnost, avšak existenčně je závislý na vůli svého zakladatele, projevené v zakladatelském právním jednání.

Občanský zákoník vyčleňuje úpravu právní formy nadačního fondu do samostatného pododdílu a staví ji naroveň právní formě nadace, přičemž obě tyto formy podřazuje společné kategorii „fundace“. Jde o podstatnou změnu oproti dosavadnímu ZNNF, který reguloval právní režim nadací a nadačních fondů společně.

Právní rámec pro nadační fondy je v zákoně nastaven stručně, čímž je ponechán poměrně **široký prostor** pro jeho **dotvoření** (v intencích zákona) **zakladatelem**. V pouhých osmi zákonných ustanoveních (§ 394–401 OZ) jsou upraveny pouze základní statusové otázky, přičemž je využitelná též úprava fundací v § 303–305 OZ a propracovaná úprava právnických osob (resp. i osob v právním smyslu) obecně, popř. *per analogiam* též úprava nadací. K otázce subsidiárního užití ustanovení o nadacích bez zákonného zmocnění viz výše v části 1.1.3.

Postavení nadačních fondů reguluje i celá řada dalších právních předpisů např. zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a evidenci svěřenských fondů, zákon o daních z příjmů, zákon o účetnictví a další předpisy veřejného práva, které dotvářejí prostor, ve kterém se může, resp. musí nejprve zakladatel a následně i nadační fond pohybovat.

Ačkoli má nadační fond nejbližší k nadaci, z funkčního úhlu pohledu má určitou podobnost i s fondem svěřenským. **Svěřenský fond** je oproti své quebecké předloze pojat konzervativněji, protože se u všech svěřenských fondů vyžaduje statut ve formě notářského zápisu, což rozdíl mezi nadačním a svěřenským fondem do jisté míry stírá. Základním rozlišovacím kritériem je tak především nedostatek právní osobnosti u svěřenského fondu, tj. statusová povaha fondu nadačního a obligačně-věcněprávní povaha fondu svěřenského. Ke svěřenským fondům více viz kapitolu „Správa majetku a svěřenský fond“.

## 2. Účel nadačního fondu

O významu účelu pro fundace bylo pojednáno výše, proto se v této kapitole zaměříme pouze na stanovení účelu nadačního fondu *de lege lata*. Zákonodárce vymezuje účel poměrně široce, a to tak, že „zakladatel zakládá nadační fond k účelu užitečnému společensky nebo hospodářsky.“ Lze mít za to, že účel může být **veřejně či soukromě prospěšný**, jednorázový i trvalý, omezený na plnění konkrétním osobám (např. členům rodiny), ale i k zajištění jiných potřeb – např. péče o určitou věc v právním smyslu, zvíře apod. Limity jsou nastaveny obecnou úpravou právnických osob (srov. zakázané účely právnických osob v § 145 OZ).

## 3. Majetek nadačního fondu

K dosahování svého účelu nadační fond může využívat veškerý svůj majetek, který představuje **materiální základnu jeho činnosti**. I když to zákon výslovně nenařizuje lze s ohledem na charakter nadačního fondu jako účelového sdružení majetku předpokládat, že jej zakladatel alespoň minimálním majetkem vybaví. Zakladatelské právní jednání musí zároveň obsahovat údaj o výši vkladu, popřípadě o jeho nepeněžitém předmětu (§ 396 odst. 1 písm. d) OZ).

K výši nadačního majetku nadačních fondů viz i rozhodnutí VS v Praze, sp. zn. 7 Cmo 326/2012, který se vyjádřil v tom smyslu, že hodnota majetku nadačního fondu při jeho založení může být libovolná.

Nadační fond nevytváří na rozdíl od nadace nadační jistinu ani nadační kapitál, jehož výše by se zapisovala do nadačního rejstříku (explicitně viz § 398 odst. 3 OZ). Majetek nadačního fondu tvoří soubor hodnot vzniklý z vkladů a darů, jejichž předmět nemusí splňovat ani požadavek trvalého výnosu. I proto **nejsou** podmínky pro nakládání s majetkem nadačního fondu **nastaveny tak striktně jako u nadací**. Na druhou stranu je však vyloučeno daňové zvýhodnění nadačního fondu obdobné tomu, jež ve smyslu § 19 odst. 1 písm. r) zákona o daních z příjmů svědčí nadacím. Součástí majetku nadačního fondu nelze zastavit ani jinak použít k zajištění dluhu (§ 398 odst. 1 OZ), přičemž je přípustné je zcizit, pouze děje-li se tak v souladu s účelem nadačního fondu, a použít výhradně k investicím, které lze považovat za obezřetné. Hranice použitelnosti majetku budou zajisté postupně precizovány judikaturou.

Nadační fond sice **může podnikat**, nicméně takové podnikání musí být vždy **pouhým prostředkem dosahování nadačního účelu**, nikoli účelem samým. K podnikání fundací viz

výše. Dále lze mít za to, že nadační fond nemůže být správcem přidruženého ani svěřenského fondu, neboť mu zákon takové oprávnění nepřiznává (srov. § 1453 odst. 2 OZ).

Nadační fond lze založit jak na dobu určitou, tak i neurčitou, ale i k naplnění jednorázového či krátkodobého účelu. Může fungovat např. i jako institucionalizovaná veřejná sbírka, nebo naopak i „trvale“, po mnohá desetiletí.

#### 4. Vnitřní poměry nadačního fondu

Vnitřní poměry nadačních fondů zákon reguluje jen velmi stručně. Stanovuje, že zakladatelské právní jednání musí určit počet členů správní a dozorčí rady (příp. revizora) a první obsazení těchto orgánů, vč. údaje, jakým způsobem členové správní rady za nadační fond jednájí. Jinak je ponechán prostor zakladateli, aby si upravil vnitřní poměry nadačního fondu podle svých představ.

V každém případě je určující i **obecná úprava právnických osob**, obsahující pravidla pro existenci a fungování orgánů (např. péče řádného hospodáře, určení práv a povinností jednotlivých orgánů, pravidel pro ustavování a odvolávání jejich členů, zakotvení jiných než zákonem stanovených orgánů atd.). Mimo obecných požadavků na výkon funkce jsou některé další stanoveny pro veřejně prospěšné nadační fondy (§ 146 OZ).

Nadační fondy musí vést spolehlivé záznamy o svých majetkových poměrech, účetnictví atd. Zákonem jim však, na rozdíl od nadací, není stanovena občanským zákoníkem reportní povinnost (tj. povinnost ke zveřejňování výročních zpráv); může však být stanovena zakladatelem, popř. poskytovatelem dotace nebo dárcem.

#### 5. Zrušení a zánik nadačního fondu

Ke specifikům právní formy nadačního fondu patří i způsob jeho zrušení, kterým se odlišuje od ostatních typů právnických osob. Pokud pohlížíme na nadační fond jako na účelové sdružení majetku a na správní radu jako „pouhého“ vykonavatele vůle zakladatele, který o takto vyčleněný majetek pouze pečuje s péčí řádného hospodáře, **nepřísluší zásadně vnitřnímu orgánu subjektivně rozhodovat o existenci či neexistenci nadačního fondu** coby samostatného subjektu práva, čímž se odlišuje postavení vnitřních orgánů fundací od korporací (přiměřeně srov. obecnější výklad v NS 29 Cdo 4508/2009).

Správní rada může proto rozhodnout o zrušení nadačního fondu toliko v případě, že objektivně není trvale možné, aby nadační fond plnil svůj účel. O zrušení nadačního fondu může za zákonem stanovených podmínek rozhodnout i soud (viz zejména § 401 odst. 2, § 172 OZ). Pro naložení s likvidačním zůstatkem bude rozhodující, zda nabyl nadační fond účelově vázané prostředky z veřejných rozpočtů, případně zda mu byly z jiných zdrojů poskytnuty prostředky k dosažení veřejně prospěšného účelu (§ 196 odst. 2 OZ).

Nadační fond se může při dodržení zákonem stanovených podmínek **přeměnit** na nadaci, pokud takový postup výslovně připustí zakladatelské právní jednání; může se sloučit s jinou nadací, pokud to zakladatelské právní jednání nevyklučuje a zúčastněné osoby slouží témuž nebo

podobnému účelu. Při sloučení nadace a nadačního fondu musí být vždy nástupnickou osobou nadace. V úvahu připadá i změna formy nadace na nadační fond, pokud tuto možnost výslovně připustí zakladatel v zakladatelském právním jednání a jsou splněny i další zákonem stanovené podmínky.

## Shrnutí výkladu o nadačních fondech

Nadační fond je v občanském zákoníku uchopen jako jednodušší, operativnější a flexibilnější právní forma právnické osoby nadačního typu. Nemusí být vybaven majetkem značné hodnoty, a proto není ani nutné, aby byl natolik limitován zákonnou úpravou jako nadace. Právní režim pro nadační fondy však vykazuje řadu specifických rysů.

Lze jej založit ke **společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu** (veřejně či soukromě prospěšnému), přičemž limitem je především to, že výdělečný (např. podnikatelský) účel je fundacím cizí. Nadační fond též zřejmě nemůže být správcem přidruženého ani svěřenského fondu.

Na rozdíl od nadace **není** nadační fond **povinen vytvářet** „nezcizitelnou“ **nadační jistinu** ani nadační kapitál v zákonem stanovené výši, nepeněžitý vklad do nadačního fondu ani jeho majetek nemusí splňovat požadavek trvalého výnosu a jeho majetek může být i zcela spotřebován. Může fungovat krátkodobě, ale i po mnohá desetiletí, dokud se jeho majetek nevyčerpá nebo nenastane jiná právní skutečnost (předvídaná v zakladatelském právním jednání nebo v zákoně), která by měla za následek jeho zrušení a zánik.

Zakladateli nadačního fondu je dále ponecháno **více prostoru** při úpravě vnitřních poměrů, výběru okruhu beneficentů a způsobu výplaty plnění beneficentům. Nadačním fondům zároveň není obecně stanovena zákonná povinnost vypracovávat a zveřejňovat výroční zprávu ani se podrobit povinnému auditu; tyto povinnosti však může zavést zakladatel svým projevem vůle v zakladatelském právním jednání. Specifický režim je u nadačních fondů určující při jejich zrušení a naložení s likvidačním zůstatkem. Nadační fond se může sloučit s jinou nadací nebo nadačním fondem, přičemž při sloučení nadačního fondu s nadací musí být vždy nástupnickou fundací nadace.

*Více k právní povaze nadačního fondu viz Ronovská, K., Havel, B. Nadační fondy v realitě občanského zákoníku. Právní rozhledy. 2014, č. 3, s. 82 a násl.*

## 3.8 Použitá a doporučená literatura

Havel, B. *Obchodní korporace ve světle proměn*. Praha: Auditorium, 2010.

Kalls, S. The Protection of Members and Creditors. In: Hopt, J.K., von Hippel, T. *Comparative Corporate Governance of Non-profit-organizations*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. s. 791 a násl.

Hurdík, J. Kogentnost a dispositivnost ustanovení občanského zákoníku o právnických osobách. K vzájemné použitelnosti ustanovení o nadacích a nadačních fondech. *Právní rozhledy*. 2014, č. 7, s. 229 a násl.

Ronovská, K. Fundace. In: Lavický, P. a kol. *Občanský zákoník, Komentář § 1 – 654*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1304 a násl.

- Ronovská, K. *Nové české nadační právo v evropském srovnání*. Praha: Wolters Kluwer, 2012.
- Ronovská, K. Nadační fond po rekonstrukci soukromého práva. Subsidiarita či analogie uvnitř nadačního práva? *Právní rozhledy*. 2013, č. 13-14, s. 494 a násl.
- Ronovská, K. Havel, B. Nadační fondy v realitě občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2014, č. 3, s. 82 a násl.
- Ronovská, K. Proměny nadačního práva. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2013, č. 4, s. 461 a násl.
- Ronovská, K. *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a v České republice na počátku 21. Století*. Brno: Masarykova univerzita, 2015.
- Ronovská, K. Nadační fond po rekonstrukci soukromého práva. Subsidiarita či analogie uvnitř nadačního práva? *Právní rozhledy*. 2013, č. 13-14, s. 494 a násl.
- Ronovská, K. Havel, B. Nadační fondy v realitě občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2014, č. 3, s. 82 a násl.